

تحلیل فضایی عدالت اجتماعی و تأثیر آن بر ناهنجاری‌های اجتماعی در سطح محلات شهر جیرفت

حمید بدوی دلفارد^۱، جواد ابراهیمی^۲، نیر حیدری نوشهر^۳، مهری حیدری^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۱/۲۷

چکیده

مفهوم عدالت اجتماعی در عصر جدید از قرن نوزدهم به بعد توسط جان استوارت میل وارد ادبیات علمی جهان شد و در اواخر دهه ۱۹۶۰ وارد ادبیات جغرافیایی جهان گردید. یکی از مفاهیم عدالت اجتماعی در برنامه‌ریزی شهری توزیع مناسب خدمات شهری در سطح شهر می‌باشد. وجود تفاوت‌های اجتماعی - اقتصادی و نابرابری و عدم تعادل در خدمات شهری در نواحی مختلف شهر جیرفت، تفاوت فضایی شهر را تشدید نموده است. در این مقاله با در نظر گرفتن نحوه توزیع شاخص‌های مختلف در قالب خدمات شهری به تحلیل فضایی عدالت اجتماعی (توزیع مناسب خدمات در محلات) شهر جیرفت پرداخته شده است. جامعه آماری این پژوهش ۱۵ محله از شهر جیرفت در قالب ۶ ناحیه می‌باشد. نوع تحقیق کاربردی و روش آن «توصیفی - تحلیلی» می‌باشد. جهت تجزیه و تحلیل و اطلاعات و اثبات فرضیات از مدل‌های کاربردی مختلف مانند: Z استاندارد و ضریب آنتروپی نسبی، استفاده شده است. بر اساس نتایج به دست آمده ارتباط خیلی کمی بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات در محلات پانزده‌گانه شهر جیرفت وجود دارد. از سوی دیگر بین خدمات عمومی شهر در محلات مختلف شهر جیرفت نیز تعادل و هماهنگی وجود ندارد. بنابراین وجود نابرابری ناشی از عدم برخورداری عادلانه محلات از خدمات عمومی شهر عدم تحقق عدالت اجتماعی در شهر جیرفت را سبب شده است. هم‌چنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که بین پایداری محلات از نظر شاخص‌های پایداری شهری و جرم خیز بودن محلات رابطه‌ای وجود ندارد.

کلیدواژه: تحلیل فضایی، عدالت اجتماعی، خدمات شهری، ناهنجاری‌های اجتماعی،

جیرفت

۵۰

- ۱- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور رضوان شهر صدوق یزد - (نویسنده مسئول) - h.badvi@yahoo.com
- ۲- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور رضوان شهر صدوق یزد - jbrahimi23@yahoo.com - ۰۹۱۷۴۵۲۰۷۴۶
- ۳- کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور رضوان شهر صدوق یزد - n.hidari@gmail.com
- ۴- دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه علوم و تحقیقات تهران - mehri_heidari@yahoo.com

مقدمه

یکی از اصولی که در اغلب ایدئولوژی‌ها از جمله دین اسلام مبنای برنامه‌ریزی محسوب می‌شود اصل عدالت اجتماعی است که تفکر نهادها و برنامه‌ریزان بر مبنای آن شکل می‌گیرد و از اصولی است که به دل‌گرمی، انسجام روابط و توزیع عادلانه (نه مساوی) دستاوردها و عواید بین شهر و روستا و شهروندان منجر خواهد شد (طلایی و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۳). اساس نظریه عدالت اجتماعی بر این است که نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه، بر سازمان فضایی آن تأثیر دارد و نیز هرگونه تغییر در سازمان فضایی و روابط اقتصادی - اجتماعی و توزیع درآمد در جامعه اثر مستقیم دارد (هاروی، ۱۳۷۶: ۳۹). از منظر شهری عدالت در برگیرنده مفاهیمی چون توزیع متناسب عملکردها و خدمات، دسترسی مناسب به مراکز خدمات دهی و فعالیت‌های بدون تبعیض و تفاوت بین ساکنان یک یا منطقه شهری می‌باشد (شکویی، ۱۳۸۲: ۶۹). به عبارتی دیگر عدالت اجتماعی در شهر یعنی حفظ منافع گروه‌های مختلف اجتماعی به طور عام و گروه‌های هدف به طور خاص به وسیله توزیع منابع شهری، درآمدها و هزینه‌ها و اکنون مباحث عدالت محیطی با تأکید بر مترداف بودن مفاهیم عدالت اجتماعی و لزوم حسابرسی اجتماعی از نهادها و سازمان‌های دولتی و نظایر آن‌ها را به عنوان پایه و اساس حسابرسی محیطی ضروری می‌شمارند (Gray, Rob, 2002, 27). تقسیم‌بندی‌های مختلفی از عدالت توسط صاحب‌نظران صورت گرفته است. به عنوان نمونه از عدالت تخصیصی، عدالت توزیعی، عدالت افقی، عدالت عمودی نام برده شده است (وارثی و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۴۲). جان رالز در تعیین قاعده برای عدالت بعد از تأکید بر اصل اولیه برخورداری یکسان افراد از آزادی‌های سیاسی، معتقد است نابرابری‌های اجتماعی تنها در صورتی توجیه پذیر است که اول، بیش‌ترین مزیت را به نفع محروم‌ترین قشرهای جامعه حاصل کند؛ دوم آنکه، پیوستن به مناصب و موقعیت‌های قابل دسترسی برای همه افراد، تحت شرایط برابری منصفانه فراهم آید. وی به این ترتیب معیار حداکثرسازی رفاه برای پایین‌ترین قشر مردم را معیار عدالت معرفی می‌کند (پاپلی یزدی و دیگران، ۱۳۸۶: ۱۹-۲۱). عدالت اجتماعی باید در برگیرنده عدالت توزیعی و تخصیصی باشد. زیرا نمی‌توان منافع عمومی، نیازها و استحقاق شهروندان را بدون معیارهای توزیعی و تخصیصی در نظر گرفت. بنابراین هرگونه برنامه‌ریزی شهری که مبتنی بر عدالت اجتماعی در شهر باشد، می‌بایست بتواند هم در توزیع نیازها، منافع عمومی، استحقاق و هم در تخصیص آن‌ها مؤثر باشد. از جمله عواملی که باید در جهت اجرای عدالت اجتماعی همراه با عدالت فضایی در برنامه‌ریزی شهری رعایت کرد توزیع مناسب خدمات شهری و استفاده صحیح از فضاهاست. در این خصوص کاربری‌ها و خدمات شهری عوامل مؤثری هستند که با ارضای نیازهای جمعیتی افزایش منافع عمومی و توجه به استحقاق و لیاقت افراد می‌توانند با برقراری عادلانه‌تر، عدالت اجتماعی و اقتصادی و فضایی را در مناطق شهری برقرار نمایند؛ لذا عدم توزیع مناسب خدمات شهری

نه تنها می‌تواند در برهم زدن جمعیت و عدم توازن آن در شهر بینجامد بلکه فضاهای شهری را در متناقض با عدالت از ابعاد اجتماعی و اقتصادی شکل می‌دهد (وارثی و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۴۴). از طرفی تداوم افزایش جمعیت شهرها در دهه‌های اخیر، موجب گسترش محله‌های شهری شده و در پی افزایش جمعیت، شهرها با مسائلی نظیر آلودگی‌های زیست محیطی، کمبود امکانات رفاهی، بروز پدیده فقر، حاشیه‌نشینی، افزایش جرایم و ... روبه‌رو شده‌اند. یکی از عوامل مهم در این زمینه مقوله امنیت شهروندان است که بیش‌ترین نگرانی شهروندان در این زمینه به بروز جرایم بر می‌گردد و همیشه از چالش‌های اصلی ساکنان شهری بوده است (آلن بوئر، ۱۳۸۲: ۲۵). جرم و احساس ناامنی ناشی از آن در محله‌های شهری از نگرانی‌های مهم شهروندان است. از دیر باز شناسایی عوامل محیطی و مکانی بروز جرم و سعی در از بین بردن این عوامل و یا کاهش تأثیرات آن مهم‌ترین راهکار افزایش ایمنی و پیش‌گیری از وقوع ناهنجاری‌ها شناخته شده است، چرا که ناهنجاری‌های اجتماعی به هر نحو که از انسان سر بزند دارای بستر و ظرف مکانی و زمانی است که این رفتارها را از یک‌دیگر متمایز می‌سازد. از این رو تفاوت در ساختار مکانی و خصوصیات رفتاری افراد در کنار عامل زمان موجب شکل‌گیری الگوهای فضایی، زمانی متفاوت جرایم در واحد مکان می‌گردد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که برخی از فضاهای شهری به دلیل ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی و اقتصادی‌شان، میزان و یا نرخ بی‌کاری بیش‌تری دارند، و برعکس برخی از فضاها مانع و بازدارنده ارتکاب جرایم در درون خود هستند؛ از طرفی مجرمان در ارتکاب جرم اغلب به دنبال ساده‌ترین، کم‌خطرترین و مناسب‌ترین فرصت‌ها و شرایط مکانی و زمانی برای ارتکاب جرم هستند (کلانتری و دیگران، ۱۳۸۹: ۴۲). شهر جیرفت در جنوب استان کرمان با نرخ رشد جمعیت معادل ۵/۴ درصد طی ۳۰ سال اخیر (۱۳۸۵-۱۳۵۵) روند رو به رشد فزاینده‌ای داشته است به طوری که جمعیت این شهر از ۲۰۱۸۶ نفر در سال ۱۳۵۵ به ۹۷۹۸۸ نفر در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته است. بر همین اساس وسعت این شهر نیز افزایش یافته است. بی‌تردید افزایش جمعیت باعث افزایش جرم نیز گردیده است. این پژوهش در پی شناسایی محلات جرم‌خیز و ناپایدار از این لحاظ و هم‌چنین شناساندن چگونگی توزیع خدمات شهری در محلات این شهر می‌باشد.

مبانی نظری تحقیق

در عصر حاضر اصلی‌ترین عامل بحران جوامع بشری ریشه در نابرابری‌های اجتماعی و فقدان عدالت دارد (مرصوصی، ۱۳۸۳: ۹۰). وجود نابرابری و عدم تعادل فضایی در نواحی مختلف یک شهر به هیچ وجه پدیده‌ای جدید در هیچ یک از شهرهای جهان نیست؛ اما در کشورهای در حال توسعه به دلیل فاحش بودن تفاوت‌های اجتماعی- اقتصادی و نابرابری و عدم تعادل در خدمات شهری، تفاوت فضایی شهرها تشدید شده است (موسوی، ۱۳۸۷:

۱۴). یکی از مهم‌ترین تحولات اجتماعی در نیم قرن اخیر توسعه شهرنشینی است. در ایران نسبت شهرنشینی از $31/4$ درصد در سال ۱۳۳۵ به $68/5$ درصد در سال ۱۳۸۵ رسیده است (حیدری نوشهر و دیگران، ۱۳۹۰: ۳۲). بررسی‌های تجربی روشن می‌کند که وجه مشخصه شهرنشینی جهان سومی فعلی، ناموزونی و بی‌عدالتی است. اشاعه قابل توجهی از ثروت مادی، و از سوی دیگر اقلیت‌هایی که در فقر زندگی می‌کنند، از ناکامی‌های خط مشی شهری قلمداد می‌شوند. پایین بودن درآمد، زمانیکه با دسترسی کم‌تر به کالا و خدمات ارائه شده از سوی بخش دولتی ترکیب شود به عقب ماندگی نواحی می‌انجامد (حسین زاده دلیر، ۱۳۸۰: ۵۹). اساس مفهوم عدالت اجتماعی بر این است که نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی جامعه بر سازمان فضایی آن تأثیر دارد و نیز هر گونه تغییر در سازمان فضایی در روابط اقتصادی - اجتماعی و توزیع درآمد در جامعه اثر مستقیم دارد (مرصوصی، ۱۳۸۳: ۹۱). اصولاً عدالت اجتماعی در رابطه با شهر با دو نوع مفهوم مطرح شده است یکی عدالت اجتماعی متناسب با نسل آینده که در این باره نیازهای اجتماعی - اقتصادی و کالبدی یک مجموعه شهری یا روستایی برای نسل آینده جماعت ساکن در آن مجموعه مورد توجه قرار می‌گیرد و دیگری عدالت اجتماعی متناسب با نسل موجود ساکن در آن مجموعه مورد توجه قرار می‌گیرد که در این مفهوم فقر را در نتیجه عدم توجه به معیارهای پایدار می‌دانند (مجتهد زاده، ۱۳۸۳: ۳۸). از طرفی از جمله عواملی که باید در جهت اجرای عدالت اجتماعی و همراه با عدالت فضایی در برنامه‌ریزی شهری رعایت کرد توزیع مناسب خدمات شهری و استفاده صحیح از فضاها است. در این خصوص کاربری‌ها و خدمات شهری عوامل مؤثری هستند که با ارضای نیازهای جمعیتی، افزایش منافع عمومی و توجه به استحقاق و لیاقت افراد می‌توانند با برقراری عادلانه‌تر، عدالت اجتماعی و اقتصادی و فضایی را در نواحی شهر برقرار نمایند؛ لذا عدم توزیع خدمات شهری نه تنها می‌تواند در برهم زدن جمعیت و عدم توازن آن در شهر بینجامد بلکه فضاها را متناقض با عدالت از ابعاد اجتماعی و اقتصادی شکل دهد (وارثی و دیگران، ۱۳۸۷: ۱۴۴). چگونگی قرارگیری عناصر، پدیده‌ها و مکان‌ها بر روی کره زمین، پراکندگی یا توزیع فضایی نامیده می‌شود (پوراحمد، ۱۳۸۵: ۱۰۱). توزیع فضایی دارای ۳ ویژگی به صورت زیر است: الف) تراکم نسبی: شامل تعداد پدیده‌ها و تعداد عناصر مورد مطالعه، تقسیم بر مساحت منطقه مورد مطالعه است. ب) تفرق: برخلاف تمرکز شاخصی است که مقدار پخش یک پدیده و میزان پراکندگی با تمرکز آن را در منطقه یا مکان نشان می‌دهد. ج) بافت: طرز قرارگیری هندسی عناصر و پدیده‌ها را در فضا بافت گویند که از جمله آن‌ها می‌توان بافت خطی، بافت متمرکز و بافت متفرق را نام برد. از طرفی از دیدگاه نظری، سابقه نگاه علمی به موضوع جرم در ارتباط با محیط شهری برای نخستین بار به مکتب جامعه‌شناسی شیکاگو بر می‌گردد. دانشمندان مکتب جامعه‌شناسی شهری شیکاگو، جرایم شهری را در محیط‌های شهری با توجه به ویژگی‌های اقتصادی و اجتماعی و کالبدی

مناطق مختلف شهر مورد بررسی قرار دادند و بر این باور بودند که رفتار ساکنان شهری در قالب محیط‌های شهری قابل مطالعه است و ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی و کالبدی و جرم‌زایی منطقه تأثیر دارد. از زمان افزایش بی سابقه جرایم در اواخر دهه ۶۰ و اوایل دهه ۷۰ در ایالات متحده و تأکید مسئولان و سیاست‌مداران و دانشمندان علوم اجتماعی برای راه حل عملی مؤثر و فوری برای معضل جرم، طراحان و مهندسان محیط شهری نیز به ارائه راه حل مبادرت ورزیدند. کسانی چون الیزابت وود، جین جیکوبس و آنجل به مطالعه ارتباط بین محیط فیزیکی و جرم پرداختند و بعد از آن با توجه به اصول اساسی پیش‌گیری جرم مبتنی بر مکان، کانون اصلی توجه متخصصان این زمینه در چارچوب فرضیه‌های قابل دفاع، پیش‌گیری جرم از طریق طراحی محیطی، رویکرد شهرهای امن، پیش‌گیری وضعی جرم، جرم‌شناس محیطی، انتخاب عقلانی، سبک زندگی، فعالیت روزمره و شهرسازی نوین شکل گرفت. یکی از جدیدترین نظریه‌های مرتبط با جرم و جنایت نظریه‌های طراحی محیطی می‌باشد؛ این نظریه به نقش بارز الگوی مسکن، ساخت خانه‌ها و ساختمان‌ها، طراحی محیط ساخته شده و ساختار کالبدی و فیزیکی فضای شهری بر وقوع جرم تأکید دارد. از این رو این نظریه به تلاش برای کاهش جرایم از طریق طراحی محیطی تأکید می‌کند. یکی از رویکردهایی که چند سازمان بین‌المللی مرتبط با امنیت شهری در قالب این نظریه ارائه کرده اند رویکرد CPTED (پیش‌گیری از جرایم شهری با استفاده از طراحی محیطی) است. رویکرد حاضر این امکان را فراهم می‌کند تا با طراحی کالبدی شهر از طریق طرح کالبدی ساختمان و طراحی و دسترسی به اماکن جرم‌خیز، بتوان از ایجاد محیط‌های مناسب برای جرم و جنایت پرهیز کرد و بازدارنده‌ای برای ارتکاب جرایم بود. این امر از آن جهت مهم است که امروزه در فرایندهای طراحی فضاهای شهری، کم‌تر به توانایی‌های نهفته مناطق شهر و ساختمان‌ها در کاهش یا جلوگیری از جرایم توجه می‌شود. جرم و ترس ناشی از آن به عنوان یکی از تهدیدها علیه ساکنان شهر مطرح است. میزان رشد ناامنی در سراسر جهان مسئله پیش‌گیری از جرم و کنترل آنرا در سرلوحه برنامه‌های بین‌المللی قرار داده و اقدامات مختلفی در کنترل میزان جرم و افزایش احساس امنیت در کشورها از سوی دولت‌ها و نهادهای مختلف انجام شده است. دستیابی به هدف اصلی شهرسازی در جامعه که همان تأمین آسایش، رفاه و پاسخ‌گویی به خواسته‌ها و نیازهای حیاتی گروه‌های مختلف است با پیش‌گیری از جرم که هدف آن کاهش میزان وقوع جرم و افزایش احساس امنیت در جامعه است پیوند ناگسستنی دارد. به طور کلی از نظر اهداف برنامه‌ریزی و نوع دخالت در متغیرهای مؤثر در سیستم شهر می‌توان متغیرهای قابل دخالت در برنامه‌ریزی را به دو نوع متغیرهای قابل دخالت و غیر قابل دخالت تقسیم کرد:

الف- متغیرهای قابل دخالت: عوامل مؤثری هستند که می‌توان از طریق بخش عمومی یا خصوصی در آن‌ها دخالت کرد یا تحت نظارت قرار داد. مثل مالیات‌ها و عوارض، مقررات

کاربری زمین، مقررات ساختمانی و غیره.

ب- متغیرهای غیر قابل دخالت: در این دسته متغیرهایی قرار می‌گیرند که به آسانی قابل کنترل و قابل تغییر نیستند، عوامل طبیعی، ارزش‌ها و باورهای اجتماعی، شرایط بازار، حوادث ملی و بین‌المللی (تقوایی و دیگران، ۱۳۹۰: ۲۴). بنابراین برخی علل و فرصت‌های جرایم از جمله یک‌نواختی کاربری‌ها، تراکم و بی‌نظمی‌های توسعه در شهر، توزیع نامناسب خدمات، نگرش سازمان‌دهی نشده در ارائه راه‌حل‌های مشکلات شهری و ... ریشه در بی‌دقتی و ناموفق بودن برنامه‌ریزی شهری دارد که در صورت مطالعه و شناخت و برنامه‌ریزی دقیق می‌توان از میزان موارد آسیب‌زا به کیفیت مطلوب زندگی شهری و آسایش ساکنان کاسته و میزان موارد بهبود بخش آن را تقویت کرد.

پیشینه تحقیق

مفهوم و کارکرد عدالت اجتماعی از اواخر دهه ۱۹۶۰ وارد ادبیات جغرافیایی شد و از دهه ۱۹۷۰ به بعد با به کارگیری مفهوم عدالت اجتماعی در جغرافیا نظام ارزشی و نظام اخلاقی، تفکرات جغرافیایی را به مسیر تازه‌ای کشاند. دیوید هاروی (۱۹۷۳) اولین جغرافی‌دانی بود که در کتاب خود با عنوان «عدالت اجتماعی و شهر» مفهوم عدالت اجتماعی را در تحلیل‌های جغرافیایی به کار گرفت (شکویی، ۱۳۸۲: ۱۴۱). در همین رابطه مطالعات متعددی صورت گرفته است از جمله: سید حسن مطیعی لنگرودی (۱۳۸۰) در مقاله‌ای تحت عنوان راهبردهایی در ارتباط با تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار در جامعه معتقد است که برای دستیابی به توسعه و عدالت اجتماعی در جامعه به انسان‌هایی اقتصادی و تکنولوژیکی دارای بینش‌های اجتماعی - فرهنگی نیاز می‌باشد تا با دستیابی به این دو پارامتر بتوان به توسعه یا مفهوم امروزی آن عدالت اجتماعی دست یافت (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۰: ۲۹۲-۲۷۹). هم‌چنین نفیسه مرصوصی در رساله دکتری خود تحت عنوان تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در شهر تهران پس از بررسی موضوع به این نتیجه رسیده است که سیاست‌های شهرداری تهران در تخصیص منابع شهری در بین سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۷۶ بر اساس عدالت اجتماعی صورت نگرفته است. بنابراین لازم و ضروری است برای تعادل و توازن در محیط اجتماعی شهر و سازمان فضایی شهر، سیاست‌گذاری‌های شهرداری تهران در تخصیص فضایی هزینه‌ها در مناطق مختلف بر اساس اصول عدالت اجتماعی، نیاز، استحقاق و منفعت عمومی صورت گیرد (مرصوصی، ۱۳۸۳: ۹۰). از طرفی خدارحم بزی و دیگر هم‌کاران در مقاله‌ای تحت عنوان تحلیل پراکنش مکانی خدمات شهری بر مبنای خواست مردم مطالعه موردی شهر استهبان پس از بررسی موضوع به این نتیجه رسیده‌اند که توزیع خدمات شهری در شهر استهبان به خواست مردم توجه نشده است و هیچ‌گونه نظرسنجی در این مورد از ساکنان محل صورت نگرفته است و این خدمات نیاز ساکنان را در حد کمی برآورده نموده‌اند (بزی و دیگران، ۱۳۹۲: ۲۰۱).

در زمینه جرم و ناامنی در محلات شهری نیز مطالعات متعددی در ایران صورت گرفته است از جمله تقوایی و (دیگران، ۱۳۹۰) در پژوهشی تحت عنوان تحلیل رابطه بین مؤلفه‌های کاربری زمین با کاهش جرایم و ناامنی شهری (مطالعه موردی: منطقه ۱۷ تهران) پس از بررسی موضوع به این نتیجه رسیده‌اند که در بین انواع جرایم خرید و فروش مواد مخدر در این منطقه از تهران بیش‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده است که این عمل در محدوده زمانی غروب یا شب بیش‌تر صورت می‌پذیرد. هم‌چنین نتایج این بررسی نشان داده که بین پیش‌گیری از جرم و نحوه استفاده از اراضی شهری ارتباط وجود دارد و از بین فضاهای شهری مورد مطالعه، آن دسته که کاربری‌های پیرامونی و بدنه آن‌ها از ترکیب و تنوع بیش‌تری برخوردارند در سنجش با فضاهای مشابه که تنوع کاربری کم‌تری دارند پتانسیل جرم‌زایی پایین بوده و کم‌تر به عنوان محل وقوع جرم شناخته می‌شوند (تقوایی و دیگران، ۱۳۹۰: ۱۹). هم‌چنین میرکتولی و وطنی در مقاله‌ای دیگر در همین رابطه با عنوان پهنه‌بندی و تحلیل نواحی جرم‌خیز و آسیب‌زای سکونت‌گاه‌های شهری استان گلستان به بررسی این موضوع پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که بیش‌ترین فراوانی نوع جرم در دو شهرستان بزرگ استان، گرگان و گنبد کاووس به ترتیب به سرقت و خودکشی اختصاص داشته است. بر اساس این پژوهش در دیگر شهرهای استان بیش‌ترین فراوانی جرم به قاچاق مواد مخدر، خودکشی و قتل و سرقت اختصاص دارد که میزان فراوانی آن تحت تأثیر ویژگی‌های کالبدی، اجتماعی - اقتصادی شهرهای استان متفاوت می‌باشد (میرکتولی و دیگران، ۱۳۸۸: ۱۶۹).

اهمیت موضوع

فضاهای عمومی و محله‌های شهری صحنه نمایش زندگی روزمره مردم است که در تقابل با فضای زندگی خصوصی تعریف می‌شود؛ هر فرد در قالب زمان و مکان مشخصی زندگی می‌کند و با توجه به کنش‌های فردی و اجتماعی خود درگیر با مکان‌های خاص و در تعامل با کسانی است که به شیوه اجتماعی با او زندگی می‌کنند. آنچه در بررسی جغرافیایی جرایم شهری اهمیت دارد، رابطه فضا و محیط شهری با رفتارهای اجتماعی از نوع منفی و ناهنجاران می‌باشد. هرچقدر انسان در محیط خانواده نیاز به آرامش و امنیت دارد به همین میزان در شهر و محله سکونت نیز به اطمینان و امنیت نیازمند می‌باشد، از آنجایی که امنیت اصل اساسی در توسعه و شکوفایی یک جامعه می‌باشد، به طور کلی در این پژوهش وابستگی بین برخوردار بودن یا نبودن محلات شهر جیرفت از نظر خدمات شهری و جرم‌خیز بودن آن‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرد. از این رو اهداف این تحقیق عبارتند از: الف) شناسایی محلات شهر جیرفت از نظر پایدار بودن یا نبودن از نظر خدمات شهری. ب) ارزیابی بهتر شرایط محلات شهر جیرفت به لحاظ جرم‌خیز بودن و جرایم صورت گرفته در آن. ج) ارائه راه حل مناسب جهت کاهش جرایم با شناسایی محلات جرم‌خیز شهر جیرفت.

روش تحقیق

نوع تحقیق کاربردی و با توجه به ماهیت موضوع و اهداف تحقیق رویکرد حاکم بر فضای تحقیق «توصیفی-تحلیلی» است. رویکرد توصیفی شامل توصیف وضع موجود شهر، توزیع خدمات در سطح محلات شهر و رویکرد تحلیلی فضایی به معنای کشف ارتباط بین توزیع خدمات شهری و جرم و جنایت در سطح محلات می‌باشد، روش جمع‌آوری داده‌های اولیه به صورت اسنادی می‌باشد. جهت دستیابی به نقش نحوه توزیع خدمات شهری بر جرم و جنایت در محله‌های هدف؛ شاخص‌هایی در دو بخش انتخاب شده‌اند. بر همین اساس در بخش تحلیل عدالت اجتماعی برای به دست آوردن عدالت اجتماعی و فضایی ۱۵ شاخص خدمات شهری می‌باشد که عبارتند از: ۱- تعداد مهد کودک (X_1)؛ ۲- تعداد دبستان (X_2)؛ ۳- تعداد راهنمایی (X_3)؛ ۴- تعداد دبیرستان (X_4)؛ ۵- تعداد خدمات بهداشتی (X_5)؛ ۶- تعداد خدمات درمانی (X_6)؛ ۷- خدمات تجاری (X_7)؛ ۸- تعداد خدمات ورزشی (X_8)؛ ۹- خدمات تولیدی و صنعتی (X_9)؛ ۱۰- خدمات پارک و فضای سبز (X_{10})؛ ۱۱- خدمات تأسیسات و تجهیزات (X_{11})؛ ۱۲- خدمات اداری و انتظامی (X_{12})؛ ۱۳- خدمات حمل و نقل (X_{13})؛ ۱۴- خدمات جهانگردی (X_{14})؛ ۱۵- خدمات مذهبی (X_{15}). که چگونگی توزیع آن‌ها در سطح محلات ۱۵ گانه شهر جیرفت با استفاده از مدل‌های برنامه‌ریزی شهری چون Z استاندارد، آنتروپی شانون، جهت اثبات فرضیه اصلی استفاده شده است. در بخش جرایم شاخص‌هایی چون قتل، ضرب و جرح، رابطه نامشروع، اختلاس، سرقت، مزاحمت، صدور چک برگشتی، شرب خمر، تخلف رانندگی، کلاه‌برداری، تخلف شهرداری، اعتیاد، قاچاق، کودک‌آزاری و دعوی خانوادگی استفاده شده است که جامعه آماری در این بخش ۸۰ تن از محکومین به حبس در شهر جیرفت می‌باشد. در این مرحله اطلاعات از طریق پرسش‌نامه و مطالعات میدانی جمع‌آوری شده و سپس با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. سؤال اصلی این پژوهش است که آیا ناپایداری محلات از نظر توزیع خدمات شهری منجر به ناپایداری آن‌ها از نظر جرم و جنایت می‌شود یا خیر؟ بر همین اساس فرضیه اصلی تحقیق به رابطه بین عدم توزیع عادلانه خدمات در محلات و ارتکاب جرم در محلات هدف اشاره دارد. نهایتاً علاوه بر نرم افزار SPSS، جهت تهیه نقشه‌ها از نرم افزار GIS و اتوکد استفاده شده است.

سوالات تحقیق

- ۱- آیا بین عدالت اجتماعی (توزیع خدمات عمومی شهر) و پراکنش جمعیت در محلات مختلف شهر جیرفت رابطه‌ای وجود دارد؟
- ۲- آیا محلات پایدار شهر جیرفت از جرم و جنایات کم‌تری برخوردار است؟
با توجه به سوالات تحقیق، فرضیه‌هایی به صورت زیر مطرح می‌گردد.

۱- فرضیه اول؛ بین عدالت اجتماعی (توزیع خدمات عمومی شهر) و پراکنش جمعیت در محلات مختلف شهر جیرفت رابطه وجود دارد.

۲- فرضیه دوم؛ محلات پایدار شهر جیرفت از جرم و جنایت کم تری برخوردار می باشند.

اطلاعات و داده‌ها

جمعیت شهر جیرفت در سال ۱۳۹۰ بر اساس آمار نفوس مسکن برابر با ۱۰۹۶۳۹ می باشد، با توجه به تقسیمات کالبدی این شهر در سال ۱۳۹۰ دارای ۶ ناحیه و ۱۵ محله می باشد. طبق جدول شماره ۱ محله یک در ناحیه چهار (سرجاز) با جمعیتی معادل ۱۱۶۵۴ پر جمعیت ترین محله و محله ۳ از ناحیه ۶ (کمیته امداد) با جمعیتی معادل ۴۰۱۰ کم ترین جمعیت را دارا می باشد.

جدول شماره ۱- وضعیت تقسیمات کالبدی شهر جیرفت در سال ۱۳۹۰

مساحت (He)	جمعیت	نواحی و محلات شهر
۲۱۰	۷۳۲۵	کشاورزی
۲۳۵	۷۰۵۰	رهجد
۲۱۵	۵۶۰۴	مسجد جامع
۲۱۲	۶۲۲۶	بهشت زهرا
۵۰۸	۱۲۱۲۵	ایستگاه کرمان
۶۷	۶۵۲۵	ژاندارمری
۸۲	۸۲۱۲	بیمارستان
۶۱	۵۵۹۶	صاحب آباد
۴۶	۵۴۲۳	برق
۵۱۰	۱۱۶۵۴	سرجاز
۴۵۲	۹۱۰۰	کلرود
۴۰۰	۱۰۱۱۰	کهرویه
۳۹۰	۶۱۲۵	بهشتی
۳۷۰	۴۵۵۴	رجایی
۳۲۰	۴۰۱۰	کمیته امداد
	۱۰۹۶۳۹	کل شهر

توزیع فضایی جمعیت بر اساس ضریب آنتروپی

به منظور تحلیل ویژگی های جمعیتی در محلات پانزده گانه شهر جیرفت از ضریب آنتروپی نسبی استفاده شده است. با استفاده از این مدل می توان به تعادل فضایی استقرار جمعیت و تعداد شهرها در سطح شبکه شهری، استانی، منطقه ای و ملی پی برد. در واقع این مدل بیانگر، تأثیر وجودی شاخص جمعیت در تحقق هر یک از اشکال تعادل یا تمرکز منطقه مورد مطالعه است، اگر آنتروپی به طرف صفر میل کند حکایت از تمرکز بیش تر و یا افزایش تمرکز یا

عدم تعادل در توزیع جمعیت در مکان مورد مطالعه دارد و حرکت به طرف یک و بالاتر از آن توزیع متعادل تری را در نحوه استقرار جمعیت نشان می دهد (موسوی، ۱۳۸۵: ۱۸۹). بر اساس جدول شماره ۲ که به بررسی توزیع فضایی جمعیت در محلات شهری جیرفت طی سال های ۱۳۷۵ و ۱۳۹۰ پرداخته است، ضریب آنتروپی به دست آمده در سال ۱۳۷۵ برابر با ۲/۰۴ بوده که در سال ۱۳۹۰ به ۹۷/۰ رسیده است. این روند بیان گر عدم برابری و تعادل در توزیع جمعیت در محلات شهری، شهر جیرفت طی دوره مورد بررسی می باشد. ساختار کلی مدل آنتروپی به شرح ذیل می باشد:

$$H = -\sum P_i \ln P_i$$

$$G = H / \ln K$$

H: مجموع فراوانی در لگاریتم نپری فراوانی،

P_i: فراوانی،

Ln p_i: لگاریتم نپری فراوانی،

K: تعداد طبقات،

G: میزان آنتروپی،

جدول شماره ۲- ضریب آنتروپی نسبی

سال		۱۳۷۵				۱۳۹۰			
نواحی و محلات		Pi	Lnpi	Pilnpi	جمعیت	Pi	Lnpi	Pilnpi	جمعیت
ناحیه یک	کشاورزی	۰/۰۸۴	-۲/۴۷۶	-۰/۲۰۷۹	۷۳۲۵	۰/۰۶۶	-۲/۷۱۸۱	-۰/۱۷۹۳	۷۳۲۵
	رهجرد	۰/۰۷۱	-۲/۶۴۵	-۰/۱۸۷۷	۷۰۵۰	۰/۰۶۴	-۲/۷۴۸۸	-۰/۱۷۵۹	۷۰۵۰
	مسجد جامع	۰/۰۷۶	-۲/۵۷۷	-۰/۱۹۵۸	۵۶۰۴	۰/۰۵۱	-۲/۹۷۵۹	-۰/۱۵۱۷	۵۶۰۴
ناحیه دوم	بهشت زهرا	۰/۰۶۷	-۲/۷۰۳	-۰/۱۸۱۱	۶۲۲۶	۰/۰۵۶	-۲/۸۸۳۴	-۰/۱۶۱۴	۶۲۲۶
	ایستگاه کرمان	۰/۰۵۷	-۲/۸۶۴	-۰/۱۶۳۲	۱۲۱۲۵	۰/۱۱۰	-۲/۲۰۷۲	-۰/۲۴۲۷	۱۲۱۲۵
ناحیه سوم	ژاندارمری	۰/۰۷۲	-۲/۶۳۱	-۰/۱۸۹۴	۶۵۲۵	۰/۰۵۹	-۲/۸۳۰۲	-۰/۱۶۶۹	۶۵۲۵
	بیمارستان	۰/۰۸۸	-۲/۴۳۰	-۰/۲۱۳۸	۸۲۱۲	۰/۰۷۴	-۲/۶۰۳۶	-۰/۱۹۲۶	۸۲۱۲
	صاحب آباد	۰/۰۵۳	-۲/۹۳۷	-۰/۱۵۵۶	۵۵۹۶	۰/۰۵۱	-۲/۹۷۵۹	-۰/۱۵۱۷	۵۵۹۶
	برق	۰/۰۵۰	-۲/۹۹۵	-۰/۱۴۹۷	۵۴۲۳	۰/۰۴۹	-۳/۰۱۵۹	-۰/۱۴۷۷	۵۴۲۳
ناحیه چهارم	سرجاز	۰/۱۳۷	-۱/۹۸۷	-۰/۲۷۲۲	۱۱۶۵۴	۰/۱۰۶	-۲/۲۴۴۳	-۰/۲۳۷۸	۱۱۶۵۴
ناحیه پنجم	کلرود	۰/۰۷۰	-۲/۶۴۵	-۰/۱۸۵۱	۹۱۰۰	۰/۰۸۲	-۲/۵۰۱۰	-۰/۲۰۵۰	۹۱۰۰
	کهرویه	۰/۰۸۰	-۲/۵۲۵	-۰/۲۰۲۰	۱۰۱۱۰	۰/۰۹۲	-۲/۳۸۵۹	-۰/۲۱۹۵	۱۰۱۱۰
ناحیه شش	بهشتی	۰/۰۱۱	-۴/۵۰۹	-۰/۰۴۹۵	۶۱۲۵	۰/۰۵۵	-۲/۹۰۰۴	-۰/۱۵۹۵	۶۱۲۵
	رجایی	۰/۰۰۰۵	-۷/۶۰۰	-۳/۰۰۸	۴۵۵۴	۰/۰۴۱	-۳/۱۹۴۱	-۰/۱۳۰۹	۴۵۵۴
	کمیته امداد	۰/۰۶۴	-۲/۷۴۸	-۰/۱۷۵۸	۴۰۱۰	۰/۰۳۶	-۳/۳۲۴۲	-۰/۱۱۹۶	۴۰۱۰
کل شهر		۱	-۴۶/۲۳۲	-۵/۵۴۲۳	۱۰۹۶۳۹	۱	-۴۱/۵۰۷۹	-۲/۶۴۲۲	۱۰۹۶۳۹

$$G_{1375} = 2,04$$

$$G_{1390} = 0,97$$

جدول شماره ۳- توزیع خدمات عمومی در سطح محلات جبرفت

Z	نواحی و محلات														
	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}	X_{11}	X_{12}	X_{13}	X_{14}	X_{15}
۱۶۴	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۶۲	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۴۴	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۲۵	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۰۶	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۵۴۳	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۲۷۷	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۰۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۲۲۷	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۷۲۱	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۴۹	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۷۱	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۶۵	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۱۹	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
۱۲۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲	۰	۲
	۲۲	۳۱	۲۹	۳۹	۷	۱۶	۲۸۵۴	۱۳	۵	۴۸	۱۳	۳۶	۵	۴۹	۴۹
میانگین	۲٫۶	۲٫۰۶	۱٫۹۳	۲٫۶	۰٫۳۶	۱٫۰۶	۱۹۰٫۲۶	۰٫۸۶	۰٫۳۳	۳٫۲	۰٫۸۶	۲٫۶	۰٫۳۳	۳٫۲۶	۳٫۲۶
انحراف معیار	۱٫۲۵	۱٫۳۸	۱٫۶۱	۲٫۹۸	۰٫۶۱	۱٫۶۱	۱۷۴٫۵۳	۱٫۰۲	۰٫۷۸	۲٫۲۸	۰٫۹۵	۲٫۲	۰٫۵۹	۰٫۶۷	۰٫۶۷

۴۰

مدل Z استاندارد (امتیاز استاندارد شده)

مهم ترین معیار برای تحلیل وضعیت عدالت فضایی در شهر، چگونگی توزیع خدمات شهری است. می توان از روش امتیاز استاندارد شده برای تبیین چگونگی توزیع خدمات شهری استفاده کرد، ساختار کلی این مدل به شرح زیر می باشد:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_i}{S_j}$$

Z_{ij} = امتیاز استاندارد شده شاخص i در منطقه j

X_{ij} = مقدار شاخص i در محله j

\bar{X} = میانگین شاخص i

S_i = انحراف معیار شاخص i

در مرحله بعد امتیاز استاندارد هر یک از شاخص‌ها برای مناطق یا محلات مورد مطالعه با هم جمع و نتیجه به تعداد کل شاخص‌ها تقسیم می‌شود. امتیاز به دست آمده معدل امتیاز استاندارد شده مناطق مورد مطالعه است که به صورت یک شاخص واحد امکان مقایسه نواحی را از نظر فعالیت میسر می‌سازد:

$$Z_{ij} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n SS_{ij}$$

می‌توان با استفاده از این روش میزان نابرابری در توزیع خدمات شهری را در محلات شهر جیرفت مشخص نمود.

جدول شماره ۴- شاخص‌های استاندارد شده

Z	Z _{X۱۵}	Z _{X۱۶}	Z _{X۱۷}	Z _{X۱۸}	Z _{X۱۹}	Z _{X۲۰}	Z _{X۲۱}	Z _{X۲۲}	Z _{X۲۳}	Z _{X۲۴}	Z _{X۲۵}	Z _{X۲۶}	Z _{X۲۷}	Z _{X۲۸}	Z _{X۲۹}	Z _{X۳۰}	Z _{X۳۱}	نواحی و محلات
۰.۴۵	-۰.۳۹	-۰.۶۹	۲.۸۳	-۱.۰۴	-۰.۹۱	-۰.۰۹	-۰.۴۲	۰.۱۴	-۰.۲۸	-۰.۶۶	-۰.۷۵	۰.۴۷	۲.۵۳	-۰.۰۴	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۱
۳.۸۴	-۱.۸۸	۰.۲۵	-۰.۵۶	۳.۳۱	-۰.۹۱	۰.۳۵	-۰.۴۲	۰.۱۴	-۰.۸۹	-۰.۶۶	۰.۸۹	۱.۱۴	۰.۶۶	-۰.۰۴	۰.۹۱	۰.۹۱	۰.۹۱	محله ۲
-۱.۵۶	-۰.۳۹	-۰.۶۹	-۰.۵۶	۱.۲۰	۱.۲۰	۱.۲۳	-۰.۴۲	-۰.۸۴	-۰.۳۷	۱.۲۰	-۰.۷۵	-۰.۸۷	-۱.۲۰	-۰.۷۷	-۰.۱۱	-۰.۱۱	-۰.۱۱	محله ۳
۳.۹۷	-۰.۳۹	-۰.۶۹	۱.۱۴	-۰.۹۱	۲.۲۵	۰.۷۹	۰.۸۶	۰.۱۴	-۰.۵۶	-۰.۰۴	-۰.۷۵	۲.۸۲	۰.۰۴	-۰.۰۴	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۴
۲	-۰.۳۹	۳.۰۸	۱.۱۴	-۰.۹۱	۰.۱۵	-۰.۰۹	-۰.۴۲	-۰.۸۴	-۰.۶۱	۰.۵۸	۰.۸۹	-۰.۸۷	۰.۰۴	-۰.۰۴	۰.۹۱	۰.۹۱	۰.۹۱	محله ۵
-۲.۳	-۰.۳۹	۰.۲۵	-۰.۵۶	۱.۲۰	۰.۱۵	-۰.۹۶	-۰.۴۲	-۰.۸۴	۱.۹۰	-۰.۶۶	۲.۵۲	۱.۱۴	-۰.۵۸	۰.۶۸	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۶
۴.۳۶	۱.۱۰	۰.۲۵	-۰.۵۶	۲.۲۵	-۰.۹۱	-۰.۰۹	-۰.۴۲	۱.۱۲	۰.۳۵	۳.۰۷	-۰.۷۵	-۰.۵۴	-۰.۵۸	-۰.۰۴	۰.۹۱	۰.۹۱	۰.۹۱	محله ۷
-۱۱.۷۸	-۱.۸۸	-۰.۶۹	-۰.۵۶	-۰.۹۱	۰.۱۵	-۰.۹۶	-۰.۴۲	-۰.۸۴	-۰.۵۵	-۰.۰۴	-۰.۷۵	-۰.۸۷	-۱.۲۰	-۱.۴۹	-۲.۲۹	-۲.۲۹	-۲.۲۹	محله ۸
-۷.۸	-۰.۳۹	-۰.۶۹	-۰.۵۶	۰.۱۵	-۰.۹۱	-۰.۹۶	-۰.۴۲	-۰.۸۴	۰.۱۴	-۰.۶۶	-۰.۷۵	۰.۱۳	-۰.۵۸	-۰.۷۷	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۹
۶.۹۵	-۰.۳۹	-۰.۶۹	-۰.۵۶	۱.۲۰	۱.۲۰	-۰.۵۳	-۰.۴۲	۰.۱۴	۲.۸۹	-۰.۶۶	۰.۸۹	-۰.۲۰	۱.۹۱	۲.۸۶	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۱۰
-۲.۶۳	۱.۱۰	-۰.۶۹	-۰.۵۶	۲.۲۵	-۰.۹۱	-۰.۵۳	-۰.۴۲	-۰.۸۴	-۰.۳۳	-۰.۶۶	۰.۸۹	-۰.۵۴	-۰.۵۸	-۰.۷۷	۰.۹۱	۰.۹۱	۰.۹۱	محله ۱۱
-۰.۵۳	۱.۱۰	-۰.۶۹	-۰.۵۶	۱.۲۰	۰.۱۵	-۰.۵۳	-۰.۴۲	-۰.۸۴	-۰.۲۱	-۰.۰۴	۰.۸۹	-۰.۵۴	۰.۰۴	-۰.۷۷	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۱۲
۸.۸۴	۱.۱۰	-۰.۶۹	-۰.۵۶	۴.۳۶	۱.۲۰	۲.۹۸	-۰.۴۲	۰.۱۴	-۰.۳۵	-۰.۶۶	-۰.۷۵	۰.۱۳	۰.۰۴	۱.۴۱	۰.۹۱	۰.۹۱	۰.۹۱	محله ۱۳
۵.۱۴	۱.۱۰	۰.۲۵	۱.۱۴	۲.۲۵	-۰.۹۱	-۰.۵۳	۰.۸۶	۲.۱۰	-۰.۵۵	-۰.۶۶	-۰.۷۵	-۰.۸۷	۰.۰۴	-۰.۰۴	۱.۷۱	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۱۴
۱۳.۸۸	۱.۱۰	۰.۲۵	-۰.۵۶	۸.۵۷	-۰.۹۱	-۰.۰۹	۳.۴۲	۲.۱۰	-۰.۵۸	۰.۵۸	-۰.۷۵	-۰.۵۴	-۰.۵۸	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	-۰.۶۹	محله ۱۵

بر اساس بررسی‌های صورت گرفته طبق جدول ۵ پراکنندگی زیادی در توزیع خدمات شهری در سطح محلات شهر جیرفت مشاهده می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که محله سه از ناحیه شش با بیش‌ترین امتیاز از لحاظ شاخص‌های توسعه شهری برخوردار تر از محلات دیگر می‌باشند. بر همین اساس محلات یک و دو نیز از همین ناحیه از نظر توزیع خدمات شهری رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. بنابراین در بین نواحی شش‌گانه شهر جیرفت ناحیه شش که دارای سه محله به نام‌های شهید بهشتی، شهید رجایی و کمیته امداد می‌باشد از محلات دیگر این شهر از نظر برخورداری از شاخص‌های توسعه شهری پایدارتر می‌باشد. هم‌چنین این ناحیه با جمعیتی معادل ۱۴۶۸۹ نفر جمعیت یکی از نواحی کم تراکم

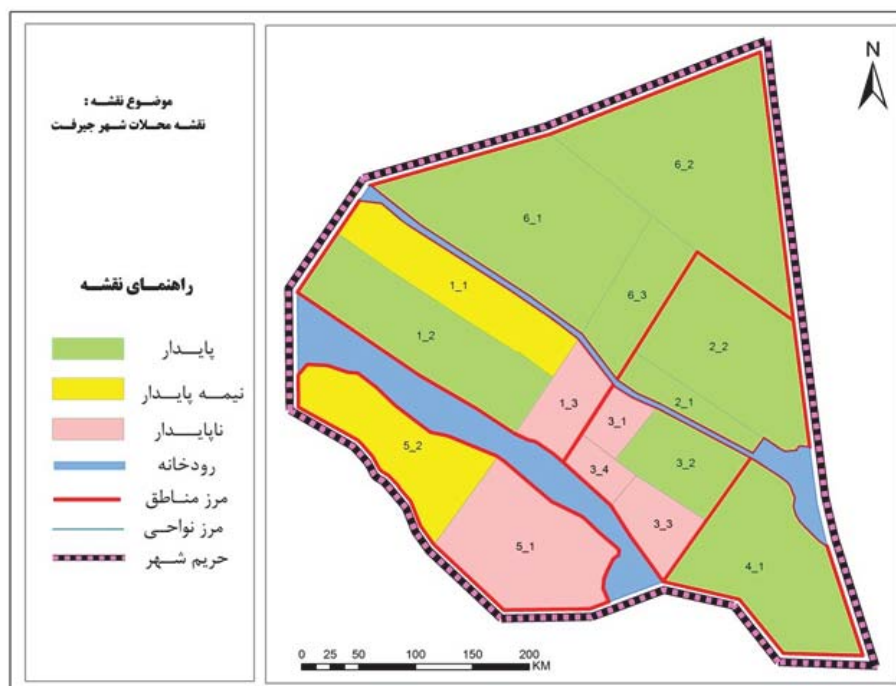

شهری جیرفت می‌باشد. از طرفی بر اساس بررسی‌های صورت گرفته محلات ۲ و ۳ از ناحیه سه و محله یک از ناحیه پنج به لحاظ شاخص‌های خدمات شهری در رتبه‌های آخر قرار دارند و جزء ناپایدارترین محلات می‌باشد.

جدول شماره ۵- رتبه و ارزش عددی محلات

رتبه	ارزش عددی	جمع داده‌های استاندارد شده	نواحی و محلات
۹	۷	۰/۴۵	کشاورزی
۷	۹	۳/۸۴	رهجرد
۱۱	۵	-۱/۵۶	مسجد جامع
۶	۱۰	۳/۹۷	بهشت زهرا
۸	۸	۲	ایستگاه کرمان
۱۲	۴	-۲/۳	زاندانمیری
۵	۱۱	۴/۳۶	بیمارستان
۱۵	۱	-۱۱/۷۸	صاحب آباد
۱۴	۲	-۷/۸	برق
۳	۱۳	۶/۹۵	سرجاز
۱۳	۳	-۲/۶۳	کلرود
۱۰	۶	-۰/۵۳	کهرویه
۲	۱۴	۸/۸۴	بهشتی
۴	۱۲	۵/۱۴	رجایی
۱	۱۵	۱۲/۸۸	کمیته امداد

نقشه شماره ۱- چگونگی توزیع خدمات در سطح محلات شهر جیرفت

با استفاده از بررسی‌های صورت گرفته از جامعه آماری ۸۰ نفره مجرمین واقع در زندان جیرفت و هم‌چنین تجزیه و تحلیل داده‌های به‌دست آمده از طریق نرم افزار SPSS محله ۲ از ناحیه سه (محله بیمارستان) جزو محلات ناپایدار به لحاظ داشتن مجرمین می‌باشد. نکته قابل توجه قرار داشتن محلات یک و دو از ناحیه شش در گروه محلات ناپایدار از نظر دارا بودن مجرمین می‌باشد. با توجه به این که محلات یک (شهید بهشتی) و دو (شهید رجایی) از پایدارترین محلات به لحاظ توزیع خدمات شهری می‌باشند. می‌توان نتیجه گرفت که بین ناپایدار بودن محلات و جرم خیز بودن آن‌ها در شهر جیرفت رابطه‌ای وجود ندارد. بنابراین فرضیه دوم این پژوهش مورد تأیید نمی‌باشد.

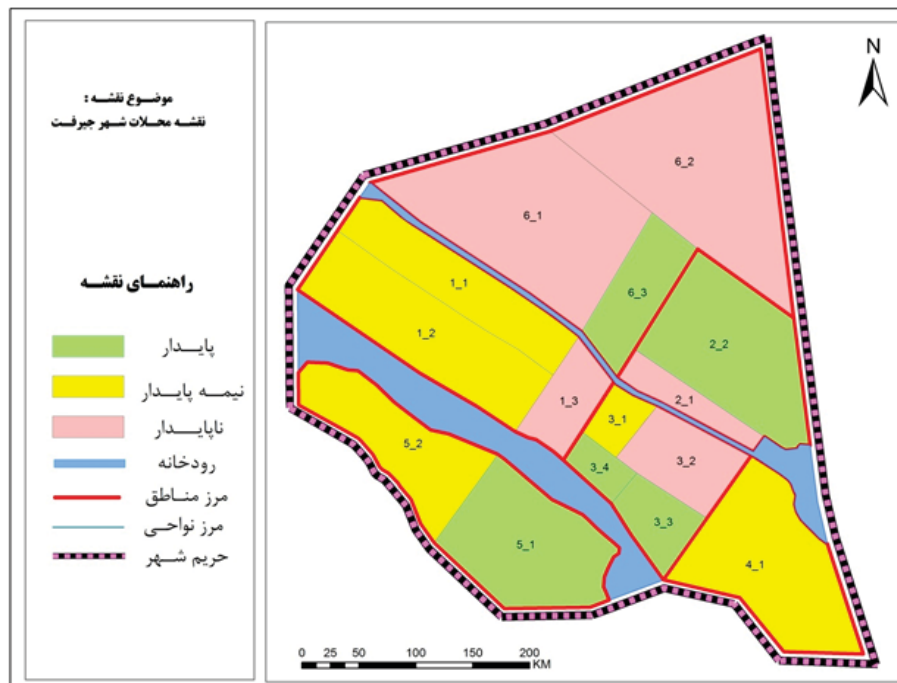
جدول شماره ۶- پراکنش مجرمین در سطح محلات شهرستان جیرفت

نواحی و محلات	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی صحیح	درصد فراوانی تجمعی
ناحیه یک	کشاورزی	۵	۶/۲۵	۱۳/۷۵
	رهجرد	۶	۷/۵	۲۰/۲۵
	مسجد جامع	۷	۸/۷۵	۲۷/۷۵
ناحیه دو	بهشت زهرا	۸	۱۰	۳۷/۷۵
	ایستگاه کرمان	۴	۵	۴۲/۷۵
ناحیه سه	ژاندارمری	۶	۷/۵	۴۹/۲۵
	بیمارستان	۱۱	۱۳/۷۵	۶۳/۰۰
	صاحب آباد	۳	۳/۷۵	۶۶/۷۵
	برق	۴	۵	۷۱/۷۵
ناحیه چهار	سرجاز	۵	۶/۲۵	۷۸/۰۰
ناحیه پنج	کلرود	۳	۳/۷۵	۸۱/۷۵
	کهرویه	۵	۶/۲۵	۸۸/۰۰
ناحیه شش	بهشتی	۷	۸/۷۵	۹۵/۷۵
	رجایی	۷	۸/۷۵	۱۰۳/۵۰
	کمیته امداد	۴	۵	۱۰۸/۰۰
کل شهر	۸۰	۱۰۰	۱۰۰	

بنابراین با توجه به بررسی‌های صورت گرفته می‌توان نتیجه گرفت که رابطه‌ای بین عدالت اجتماعی (توزیع خدمات عمومی شهر) و پراکنش جمعیت در محلات مختلف شهر جیرفت وجود ندارد، به طوری که اختلاف فاحشی بین برخوردارترین و نابرخوردارترین محله در این شهر وجود دارد، بر همین اساس نمره Z استاندارد محله کمیته امداد در ناحیه شش برابر با ۱۲/۸۸ می‌باشد در صورتی که همین عدد در محله صاحب آباد در ناحیه سه برابر با ۱۱/۷۸- می‌باشد که نشان دهنده توزیع ناعادلانه خدمات شهری در سطح محلات شهر جیرفت می‌باشد. نکته دیگر این که محله کمیته امداد با جمعیتی معادل ۴۰۱۰ نفر، جمعیتی کم‌تر از محله صاحب آباد دارد.

نقشه شماره ۲- چگونگی پراکنش مجرمین در سطح محلات شهر جیرفت

تجزیه و تحلیل داده‌ها

جهت اثبات فرضیه‌های تحقیق با استفاده از مدل Z استاندارد و ضریب آنتروپی نسبی مشخص گردید که بین پراکنش جمعیت و توزیع خدمات شهری در شهر جیرفت رابطه‌ای وجود ندارد. از طرفی محلات پایدار به لحاظ خدمات شهری در گروه محلات ناپایدار از نظر داشتن مجرمین می‌باشند. از دلایل این موضوع می‌توان به این نکته اشاره کرد با توجه به این‌که محلات یک (شهید بهشتی) و دو (شهید رجایی) از محلات جدید شهری، شهر جیرفت می‌باشند و شهرداری در این محلات به توزیع مناسب خدمات شهری پرداخته است، به همین دلیل این محلات در گروه محلات پایدار شهر جیرفت می‌باشند، از طرفی بیش‌تر مجرمین و سابقه‌داران این شهر از محلات قدیمی مانند محله ۴ از ناحیه ۳ (محله برق)، محله ۳ از ناحیه ۳ (محله صاحب‌آباد)، محله ۲ از ناحیه ۳ (محله بیمارستان) و محله ۱ از ناحیه ۴ (محله سرجاز) به محلات جدید شهری نقل مکان نموده‌اند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

عدم تحقق عدالت اجتماعی تبعات بسیار بدی هم‌چون حاشیه‌نشینی و تراکم بیش از حد یک ناحیه، توسعه یک‌جانبه شهرها، خالی از سکنه شدن برخی از محدوده‌های شهری، بورس بازی زمین و ده‌ها مشکل دیگر را در پی خواهد داشت. بنابراین شناسایی اثرات مقوله عدالت

اجتماعی جزء اساسی مطالعات شهری محسوب می‌شود. نابرابری‌های محله‌ای در شهر جیرفت با نابرابری‌های جغرافیایی همراه است. به طوری که در سیمای کلی شهر، اختلاف فاحشی در برخورداری از نواحی امکانات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره و استقرار به چشم می‌خورد. این تغییرات موجب شده نحوه معیشت، تراکم جمعیت و برخورداری برخی نواحی از امکانات و خدمات و زیرساخت‌ها با هم دیگر تفاوت یابند. بنابراین شناسایی محلاتی که از خدمات کم‌تری برخوردارند می‌تواند به برنامه‌ریزی جهت توسعه بهتر این محلات کمک نماید.

از طرفی امنیت جانی و مالی شهروندان یکی از مهم‌ترین معیارها و شاخصه‌های مهم حیات اجتماعی سالم در سطح یک شهر می‌باشد. بر همین اساس شناسایی محله‌های جرم‌خیز کمک شایانی در جهت ایجاد امنیت در این مکان‌های شهر می‌کند. با توجه به مطالب ذکر شده، پیشنهادهایی که جهت تحقق بهتر عدالت اجتماعی یا توزیع مناسب خدمات در منطقه مورد مطالعه یعنی شهر جیرفت و هم‌چنین ایجاد مکان‌های امن و بدون جرم می‌توان ارائه داد عبارتند از:

۱. توجه ویژه شهرداری جیرفت به محلات کم‌برخوردار و هم‌چنین تخصیص بودجه مناسب جهت ایجاد در محلات محروم.
۲. تشکیل شوراهای محلی در جهت شناخت بهتر از کمبودها و شناخت نقاط قوت، خصوصاً اعتماد سازی در بین ساکنان جهت مشارکت در برآورده نمودن تسهیلات و خدمات عمومی شهر در سطح محلات.
۳. لزوم تحقیق و پژوهش در جهت یافتن راه‌های بهینه توزیع مناسب و بهینه خدمات در سطح شهر جیرفت توسط مدیریت شهری این شهر.
۴. اولویت‌بندی خدمات شهری در محلات شهر جیرفت و ارائه بیش‌تر خدمات اصلی و مورد نیاز شهروندان توسط مدیران شهری.
۵. بازنگری در پیشنهادات و راهبردهای طرح‌های توسعه شهری خصوصاً طرح جامع شهر و تفصیلی شهر جیرفت در قبال محلاتی که کمتر از خدمات عمومی برخوردارند.
۶. مکان‌یابی و احداث مراکز انتظامی در محدوده محلات جرم‌خیز.
۷. ایجاد فضاهای مناسب تفریحی سالم، مانند سالن‌های ورزشی، کتاب‌خانه‌ها، کانون‌های فرهنگی و پارک‌های مناسب به منظور گذران اوقات فراغت در سطح محلات جرم‌خیز شهر جیرفت.
۸. جلوگیری از افزایش بافت فرسوده در سطح شهر و به‌سازی و نوسازی مکان‌های فرسوده شهری.

منابع

- بزی، خدارحم، عبدالهی پورحقیقی، ابوالفضل (۱۳۹۲)؛ تحلیل پراکنش مکانی خدمات شهری بر مبنای خواست مردم: مطالعه موردی شهر استهبان، مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، اصفهان، انتشارات دانشگاه اصفهان، شماره پیاپی ۴۹.
- پورموسوی، موسی، زنگنه شهرکی، سعید، احمدی فرد، نرگس و عبدی، ناصح (۱۳۹۰)؛ تأثیر بلندمرتبه‌سازی بر میزان جرایم شهر: مطالعه موردی: مناطق ۲۲ گانه شهر تهران)؛ پژوهش‌های جغرافیای انسانی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، شماره ۷۷
- تقوایی، علی اکبر، رفیعیان، مجتبی و رضوان، علی (۱۳۹۲)؛ تحلیل رابطه بین مؤلفه‌های کاربری زمین با کاهش جرایم و ناامنی شهری (مطالعه موردی: منطقه ۱۷ تهران)؛ پژوهش‌های جغرافیای انسانی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، شماره ۷۷.
- حیدری نوشهر، نیر (۱۳۸۸)؛ بررسی توزیع خدمات عمومی شهری و بازتاب فضایی آن از دیدگاه عدالت اجتماعی (مورد: شهر اردکان)؛ پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور رضوانشهر
- شکویی، حسین، (۱۳۸۲)؛ اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا، انتشارات گیتاشناسی، تهران.
- طلایی، مرتضی و فرهنگ، محمد باقر (۱۳۸۹)؛ عدالت اجتماعی و نقش آن در توسعه پایدار، اولین مدیریت کنفرانس بین‌المللی مدیریت شهری با رویکرد توسعه پایدار، تهران، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.
- کلانتری، محسن، قزلباش، سمیه، یغمایی، بامشاد (۱۳۸۹)؛ بررسی جغرافیایی کانون‌های جرم‌خیز شهر زنجان، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، شماره ۷۴.
- موسوی، میرنجف (۱۳۸۵)؛ کاربرد مدل در جغرافیا با تأکید بر برنامه‌ریزی شهری و ناحیه‌ای، انتشارات علم نوین.
- موسوی، میرنجف (۱۳۸۷)؛ شکل پایدار شهری و عدالت اجتماعی: مطالعه موردی یزد. طرح تحقیقاتی، دانشگاه جامع پیام نور یزد.
- میرکتولی، جعفر، وطنی، علی (۱۳۸۸)؛ پهنه‌بندی و تحلیل نواحی جرم‌خیز و آسیب‌زای سکونت‌گاه‌های شهری استان گلستان، فصل‌نامه ژئوپلتیک، تهران، سال پنجم، شماره دوم.
- مجتهدزاده، غلامحسین، (۱۳۸۳)؛ برنامه‌ریزی شهری در ایران، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- مطیعی لنگرودی، حسن (۱۳۸۰)؛ راهبردهایی در ارتباط با تحقق عدالت اجتماعی و توسعه پایدار مجله دانشگاه ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران.
- مرصوصی، نفیسه (۱۳۸۳)؛ «تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در شهر تهران»، ماهنامه پژوهشی آموزشی شهرداری‌ها، تهران، انتشارات سازمان شهرداری‌ها، شماره ۶۵.
- هاروی، دیوید، (۱۳۷۶)؛ عدالت اجتماعی و شهر، ترجمه فرخ حسامیان، محمدرضا حایری و بهروز منادی‌زاده، انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری (وابسته به شهرداری تهران).
- وارثی، حمید رضا، زنگی‌آبادی، علی و یغفوری، حسین (۱۳۸۷)؛ بررسی توزیع خدمات عمومی شهری از منظر عدالت اجتماعی مورد شهر زاهدان، مجله جغرافیا و توسعه، زاهدان، دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره پیاپی ۱۱.
- Bauer, A., & Rauf, X., 2003. Aggression and Urban Insecurity, Translated by: Mohammad Reza Goudarzi Broujerdi, First Edition, Majad Publications, Tehran.
- Gray, Rob. Social Accounting Project and Society Privileging engagement Imaging new accounting Organization and Society, 2002.

